

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบแนวคิดในการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
 - 1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
 - 1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
 - 1.3 ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม
 - 1.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม
 - 1.5 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
 - 2.1 ความหมายของการพัฒนาชุมชน
 - 2.2 แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชน
3. คณะกรรมการชุมชน
4. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลบางพระ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิด

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

คาสเปอร์สัน และเบรทแบงก์ (Kasperson & Breitbank, 1974 อ้างถึงใน ทานตะวัน อินทร์จันทร์, 2546, หน้า 19) ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนทำตนเป็นผู้สร้างสรรค์กิจกรรมในกระบวนการพัฒนาซึ่งจะบังเกิดผล คือ สามารถแสดงบทบาทที่สร้างสรรค์ได้และผลของกิจกรรมจะต้องย้อนกลับมาสู่พวกเขาเอง United Nations Research

Institute of Social Development (UNRISD) ระบุความหมายว่าเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่อง 1. การตัดสินใจ 2. การเข้าร่วมกิจกรรม 3. การร่วมรับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมที่เกิดจากกิจกรรมนั้น ๆ

สหประชาชาติ (United Nations, 1981, p. 11) ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม (Participation) ไว้ว่า

1. การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา
2. การเข้ามามีส่วนร่วมให้เกิดการพัฒนา
3. การเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในเรื่องพัฒนา

ลิส (Lisk, 1985 อ้างถึงใน ปรีดา เจษฎารางกุล, 2550, หน้า 24) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความสัมพันธ์กับแนวคิดของการเชื่อใจและการยอมรับตนเองเพื่อที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถสังเกตได้จากระดับความพึงพอใจ ระดับความไว้วางใจและต้องครอบคลุมทัศนคติ ความคาดหวังและกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน

เฮด แฟร์ไชลด์ และคณะ (Fairchild, et. al., 1964 อ้างถึงใน ทานตะวัน อินทร์จันทร์, 2546, หน้า 19) ได้ให้ความหมายของคำว่ามีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกันหรือการเข้ามามีส่วนติดต่อสัมพันธ์กันและอาจหมายถึงสถานการณ์ทางสังคมด้วยก็ได้

วิลเลียม (Erwin, 1976 อ้างถึงใน ปรีดา เจษฎารางกุล, 2550, หน้า 24) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเองเน้นการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันกับประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไขร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

อาภรณ์พันธ์ จันทรสว่าง (2522, หน้า 19) ได้อธิบายเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง และความเห็นพ้องต้องกันจะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อปฏิบัติ กล่าวคือ จะต้องเป็นความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติการณ์นั้น ๆ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมารวมกันได้ ควรจะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมด หรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่มหรือทำในนามกลุ่มนั้นกระทำผ่านองค์กร (Organization) ดังนั้น องค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลง

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, หน้า 6) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า หมายถึง กระบวนการรัฐ การทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิและองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน ให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528, หน้า 5) ได้นิยามความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องโดยการใช้ความพยายามหรือทรัพยากรในส่วนของตนต่อกิจกรรมซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมต้องมียุทธศาสตร์ประกอบดังนี้

1. ประชาชนเข้าเกี่ยวข้องในกิจกรรมการพัฒนา
2. ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามบางอย่างส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน หรือทรัพยากรบางอย่าง เช่น เงินและวัสดุในกิจกรรมพัฒนา

วรรณิการ์ ภูมิวงศ์พิทักษ์ (2540, หน้า 12) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงาน โดยการร่วมคิด ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมในการติดตามประเมินผล

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527, หน้า 2) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงน่าจะหมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคมและได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแบ่งออกในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง

มรกต ศรีรัตน (2535 อ้างถึงใน ณรงค์ วารีชล, 2551, หน้า 5) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น ทำให้เกิดการร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม

พิรพล ไชยพงศ์ (2539, หน้า 8) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่รัฐส่งเสริม ชักนำสนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชน ทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มชน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

กลุ่มสังคมศาสตร์สาธารณสุข (2525, หน้า 21 อ้างถึงใน ขนิษฐา ศรีนนท์, 2544, หน้า 35) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การสร้างประชาธิปไตย คือ อำนาจแห่งการกำหนดการพัฒนาให้แก่ประชาชน ในกระบวนการนี้อย่างน้อยที่สุดประชาชน ต้องมีการกำหนด วางแผนและดำเนินการในเรื่องทั้งปวงอันมีผลต่อการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ และอนาคตของพวกเขาซึ่งจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อประชาชนได้อำนาจ ได้ทรัพยากรของพวกเขา กลับคืนมา และนั่นย่อมหมายถึง กระบวนการทางประชาธิปไตยและการปกครองตนเอง

วิลเลียม (William, 1980 อ้างถึงใน ธนวัฒน์ คำภีลานนท์, 2550, หน้า 9) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางสังคมด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์ (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม

สรุปจากความหมายของการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การที่ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลมีแนวคิดหรือจุดมุ่งหมายที่เหมือนกันเข้ามาดำเนินการนั้น ให้แล้วเสร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดแล้วรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีการกระทำทางสังคม (The Theory of Social Action) ของ เฮามาลย์ จ็อยจุฟี่ (2542, หน้า 15 - 16) ได้อธิบายถึงการกระทำทางของมนุษย์ (Action of Human) ในลักษณะที่สามารถนำไปปรับใช้ทางสังคมทั่วไป กล่าวคือ การกระทำใด ๆ ของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับความสนใจ และระบบค่านิยมของบุคคล

1. บุคลิกภาพของแต่ละบุคคล (Personality)
2. ระบบสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ (Social System)
3. วัฒนธรรม (Culture) ในสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่และวัฒนธรรมนี้จะ

ตัวกำหนดเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อถือ (Idea of Believes) ความสนใจ (Primary of Interest) และระบบค่านิยมของบุคคล (Ystem of Value Orientation)

งาน อดิวัฒนสิทธิ์ (2532, หน้า 60 - 63) ได้ศึกษาเรื่องการกระทำของมนุษย์ (Human Action) โดยให้กำหนดความการกระทำว่าเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งที่เป็นแบบเปิดและลึกลับซึ่งบุคคลผู้ทำกำหนดให้มีความหมายเป็นส่วนตัว ความเข้าใจในระบบความหมายเกิดขึ้นได้ 2 ประการ กล่าวคือ

1. ความหมายส่วนตัวจากการกระทำของบุคคลหนึ่งสามารถเข้าใจได้จากการสังเกตโดยตรง

2. มีการเข้าใจสิ่งเร้า เราสามารถแสดงความรู้สึกออกมาด้วยตัวเราเองในการให้เหตุผลซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของผู้นำหรือถ้าการกระทำของบุคคล ไม่มีเหตุผลแล้วอาจจะเข้าใจในส่วนประกอบแห่งอารมณ์ที่มีการกระทำเกิดขึ้น โดยอาศัยการเข้าไปมีส่วนร่วมที่มีความเห็นอกเห็นใจต่อมนุษย์ผู้สังเกตไม่จำเป็น ต้องเห็นด้วยกับแนวทฤษฎีหรืออุดมการณ์ขั้นสูงสุดหรือค่านิยมของผู้นำ แต่โดยสติปัญญาแล้วเราอาจเข้าใจสถานการณ์และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง อีกนัยหนึ่งการกระทำบางอย่างเกิดขึ้นจากแรงกระตุ้นสามารถถือได้ว่าการอธิบายที่แท้จริงของการกระทำเพราะแรงกระตุ้นจะมีอยู่ในส่วนลึกของจิตใจผู้กระทำและสำหรับผู้สังเกตนั้น แรงกระตุ้นเป็นพื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาพฤติกรรม และเวเบอร์ได้กล่าวว่า การกระทำทางสังคม 4 ชั้น คือ

2.1 การกระทำที่มีเหตุผลเป็นการกระทำที่ใช้วิธีการอันเหมาะสมในอันที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่เลือกไว้อย่างมีเหตุผล การกระทำดังกล่าวมุ่งไปในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

2.2 การกระทำที่เกี่ยวกับค่านิยม เป็นการกระทำเช่นนี้มุ่งไปในด้านจริยธรรมและศีลธรรมอย่างอื่น เพื่อดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบในชีวิตทางสังคม

2.3 การกระทำตามประเพณี เป็นการกระทำที่ไม่เปลี่ยนแปลง โดยยึดแบบอย่างที่ทำกันมาในอดีตเป็นหลัก พฤติกรรมการกระทำตามประเพณีที่ไม่คำนึงถึงเหตุผล

ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม

แอนดรูว์ และสติเฟล (Andrew & Stiefel, 1980 อ้างถึงใน ทานตะวัน อินทร์จันทร์, 2546, หน้า 19) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในขั้นปฏิบัติการ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

อิระวัชร จันทระประเสริฐ (2541 อ้างถึงใน ณรงค์ วาไรชล, 2551, หน้า 6) กล่าวไว้คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะตัวบุคคล ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

2. การมีส่วนร่วมในลักษณะของกลุ่มขบวนการ ที่มุ่งสร้างพื้นฐานอำนาจจากการสร้างกลุ่มและโครงสร้างภายในหน่วยงาน

3. การมีส่วนร่วมในลักษณะโครงการ ให้ความสำคัญที่การจัดโครงการอันก่อให้เกิด

การมีส่วนร่วมที่ดี เน้นกลุ่มเป้าหมาย การถ่ายทอดระบบเทคนิค ความรู้ การกระจายอำนาจสู่ประชาชน

4. การมีส่วนร่วมในลักษณะสถาบัน ให้ความสำคัญในแง่ของการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสถาบัน มีการถ่ายทอดหรือขยายโครงการสร้างอำนาจของกลุ่ม ผลประโยชน์และชนชั้นทางสังคม

5. การมีส่วนร่วมในลักษณะนโยบาย เน้นเรื่องหลักการยอมรับการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เสียเปรียบในสังคม และนำมากำหนดนโยบายและแผนงานระดับชาติ

สุธี ศรสุวรรณค์ (2538, หน้า 37 - 38) ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 10 แบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมออกเงิน
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
5. การมีส่วนร่วมสัมผัส
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ประกอบการ
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

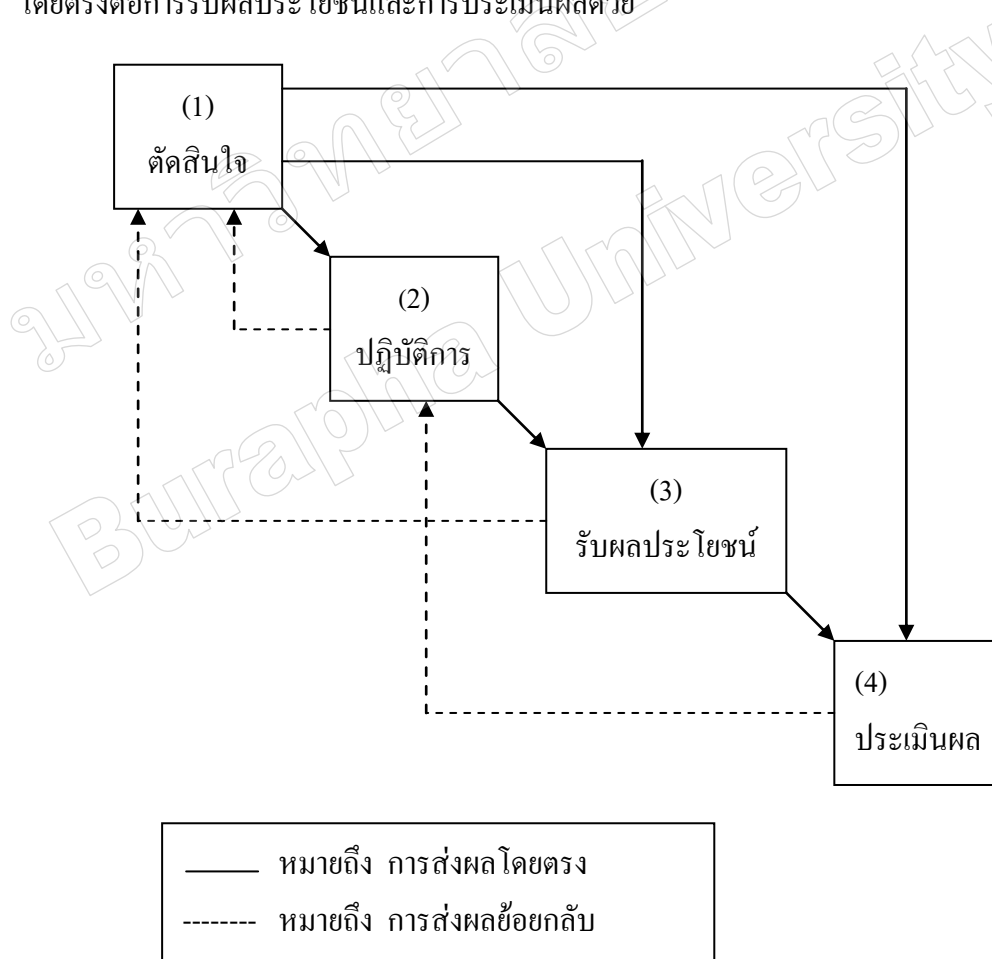
แชพิน (Chapin อ้างถึงใน ชูพิน ระพิพันธุ์, 2544, หน้า 21) ได้ทำการศึกษาแบบของการมีส่วนร่วมและแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมออกเงิน
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ

โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff, 1977 อ้างถึงใน ธนวัฒน์ คำภีลานนท์, 2550, หน้า 21 - 22) ได้อธิบายและวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมโดยสามารถแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจลงมือปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบไปด้วยการสนับสนุนทางด้านการทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ
 3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ทางด้านต่าง ๆ ประกอบไปด้วยผลประโยชน์ทางด้านวัสดุ ผลประโยชน์ทางสังคมและผลประโยชน์ส่วนบุคคล
 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เกี่ยวกับการควบคุมและการตรวจสอบการดำเนินงานทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป
- รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff, 1977) เสนอไว้ สรุปได้ดังภาพที่ 1 ที่แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นการตัดสินใจมีความสำคัญมากสาเหตุว่าการตัดสินใจจะส่งผลต่อการปฏิบัติการ และการปฏิบัติการจึงมีผลต่อไปยังการรับผลประโยชน์และการประเมินผลในขณะเดียวกัน เพราะฉะนั้นการตัดสินใจจะมีผลโดยตรงต่อการรับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วย

ภาพที่ 1 รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (2528, หน้า 94 อ้างถึงใน ทานตะวัน อินทร์จันทร์, 2546, หน้า 20) ได้ให้ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และพิจารณาแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ไข และวางแผนหรือโครงการแก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติการแก้ไขปัญหตามแผนและ โครงการที่วางไว้
4. การรับประโยชน์จากโครงการ
5. การประเมินผลโครงการ

จอห์น วุทฒิกรรมรักษา (2526, หน้า 16) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมไว้ 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นกำหนดความต้องการ
2. ขั้นวางแผนดำเนินการ
3. ขั้นตัดสินใจ
4. ขั้นดำเนินการ
5. ขั้นติดตามผลงาน

นอกจากนี้ ยังได้แบ่งลักษณะการเข้าร่วมไว้ อีก เป็นการร่วมประชุม ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมออกแรง ร่วมออกเงิน วัสดุ อุปกรณ์ ร่วมเป็นกรรมการ
เจมส์ คี ปิ่นทอง (2527, หน้า 10) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ เป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

จอห์น และอัฟฮอฟ (Jonh & Uphoff, 1980 อ้างถึงใน ทานตะวัน อินทร์จันทร์, 2546, หน้า 21) ได้แบ่งชนิดของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ชนิด คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (ว่าควรทำอะไร)
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วยการสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ดิน ปรัชญาพทธี (2542, หน้า 50) กล่าวว่า ทฤษฎีพัฒนาองค์การ (Organization Development) หรือ โอดี (OD) มีวัตถุประสงค์ทั่ว ๆ ไปเพื่อที่จะเพิ่มความสามารถขององค์การในการแก้ไขปัญหาที่เป็นอยู่ โดยเน้นการปรับปรุงและปรับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ เน้นการร่วมแรงร่วมใจ ซึ่งการพัฒนาองค์การ มีขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ

1. ค้นหาสาเหตุของปัญหา (Diagnostic)
2. ขึ้นวางแผนการดำเนินงาน (Action - Planning)
3. การปฏิบัติการให้เป็นไปตามกลยุทธ์ที่วางไว้ (Implementing)
4. ขึ้นประเมินผล (Evaluating)

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

รีเดอร์ (Reeder, 1963 อ้างถึงใน ปรีดา เจษฎารางกุล, 2550, หน้า 26) ได้สรุปปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการรักษาการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 11 ประการ ดังนี้

1. การปฏิบัติตนให้สอดคล้องตามความเชื่อถือพื้นฐาน กล่าวคือ บุคคลและกลุ่มบุคคลเหมือนจะเลือกแบบวิธีการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องและคล้ายคลึงกับความเชื่อพื้นฐานของตนเอง
2. มาตรฐานคุณค่า บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณค่าของตนเอง
3. เป้าหมาย บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะส่งเสริมป้องกันและรักษาเป้าหมายตน
4. ประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลบางครั้งมีรากฐานมาจากประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา
5. ความคาดหวัง บุคคลและกลุ่มบุคคลจะประพฤติตามแบบที่ตนคาดหวังว่าจะต้องประพฤติในสถานการณ์เช่นนั้น ทั้งยังชอบปฏิบัติต่อผู้อื่นในลักษณะที่ตนคาดหวังจากผู้อื่นด้วยเช่นกัน
6. การมองแต่ตนเอง บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งคิดว่าตนเองสมควรกระทำเช่นนั้น
7. การบีบบังคับ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกว่าตนถูกบังคับให้ทำ
8. นิสัยและประเพณี บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเรานิสัยชอบกระทำอยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ
9. โอกาส บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติของสังคม โดยเฉพาะในทางที่เกี่ยวข้องกับจำนวนและชนิดของโอกาส ซึ่งโครงการของสังคมเอื้ออำนวยเข้ามามีส่วนร่วมกันในการกระทำเช่นนั้นเท่าที่พวกเขาได้รับรู้

10. ความสามารถ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมกันในกิจกรรมบางอย่างที่ตนเห็นว่าสามารถทำในสิ่งที่ต้องการให้เขาทำในสถานการณ์เช่นนั้น

11. การสนับสนุน บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเริ่มปฏิบัติเมื่อเขาารู้สึกว่าเขาได้รับการสนับสนุนที่ดีพอให้กระทำการเช่นนั้น

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization อ้างถึงใน ยุพิน ระพิพันธุ์, 2544, หน้า 21 - 22) เสนอปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจจากสภาพความเป็นจริงชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่น ๆ นั้น มีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ

1.1 การมองเห็นว่าตนจะได้ประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็นเรื่องการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

1.2 การได้รับคำบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาแต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้เนื่องจากไม่เห็นช่องทางของการมีส่วนร่วม หรือเข้าร่วมแล้วก็ไม่ได้รับดังที่คาดคิดเอาไว้ เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมิได้จัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ ลักษณะการทำงาน กฎระเบียบ แบบแผน เป็นต้น ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมจึงควรมีลักษณะ

2.1 เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนารูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยมีตัวแทนก็ได้

2.2 ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัด เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้

2.3 กำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน

3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมหนึ่ง ๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วม แต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมาย วิธีการหรือผลประโยชน์ของกิจกรรม เพราะสิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ

นรินทร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, หน้า 183) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร

2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออก

ปากขอแรงผู้น้อยก็ช่วยแรง

3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ เช่น บังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส ฯลฯ

พัทธา สายหู (2529, หน้า 246) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีความสำคัญและส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ได้ดำเนินการอยู่ในชุมชน ซึ่งความสำเร็จของโครงการพัฒนาชุมชนขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยที่เป็นลักษณะของโครงการ เช่น โครงการที่ประชาชนต้องการ
2. ปัจจัยที่มีลักษณะของชาวบ้านเอง เช่น ขยันขันแข็ง สามัคคี มีผู้นำดี
3. ปัจจัยที่มาจากทางราชการ เช่น ถือเป็นโครงการสำคัญ มีงบประมาณเหลือเฟือเพียงพอ

มีเจ้าหน้าที่วิชาการสนับสนุน

4. ปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบ เช่น การคมนาคมสะดวก วัสดุพร้อม เป็นต้น

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528, หน้า 170) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญซึ่งผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชนบท ดังนี้

1. ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและความปลอดภัย
2. ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
3. ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทน ได้แก่ ค่าตอบแทนแรงงาน เงินปันผลจากสหกรณ์ออมทรัพย์

ทรัพย์

4. ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนร่วม ความรู้สึกเกรงใจ ไม่กล้าปฏิเสธเมื่อถูกชักชวน หรือความรู้สึกว่าเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วม เพื่อให้เกิดความสามัคคี

นิวสตรอม (Newstrom, 1993 อ้างถึงใน ณรงค์ วารีชล, 2551, หน้า 10) พบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม คือ

1. ลักษณะขององค์กร โครงสร้างขององค์กร วัฒนธรรมขององค์กร หากองค์กรมีโครงสร้างใหญ่ ขั้นตอนการปฏิบัติมาก เช่น ระบบราชการ จะเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมได้

2. นโยบายขององค์กรที่ขาดความชัดเจน จะทำให้บุคลากรไม่แน่ใจเป้าหมาย แนวทางการปฏิบัติ จึงเกิดความลังเลที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม

3. ภาวะผู้นำ ซึ่งถ้าหากว่าผู้นำเชื่อว่าผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นผู้ไม่มีศักยภาพ ไม่มี ความก้าวหน้า ขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน งานจะสำเร็จได้ต้องควบคุม ภาวะผู้นำประเภทนี้จะเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมได้

4. ลักษณะงาน ซึ่งหากว่างานที่สามารถทำได้ด้วยตัวเอง เช่น งานในห้องทดลอง ลักษณะงานเช่นนี้จะทำให้บุคลากรไม่เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม

5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น ระดับการศึกษา วิชาชีพ โดยถ้าหากบุคลากรที่มีระดับการศึกษาที่สูงอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบมาก ก็จะแสวงหาการมีส่วนร่วมมากกว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาดำกว่า และหน้าที่ความรับผิดชอบที่น้อยกว่าด้วย

โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff, 1980 อ้างถึงใน ณรงค์ วาริชล, 2551, หน้า 9) กล่าวว่าปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. เพศ
2. อายุ
3. สถานภาพสมรส
4. ระดับการศึกษา
5. อาชีพ
6. รายได้
7. ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น
8. สถานภาพการทำงาน

อรพรรณ ภูมิสุวรรณ (2544) กล่าวว่าคนที่ประชาชนในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาใด ๆ มากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปัจจัยภายนอกชุมชนและปัจจัยภายในชุมชน เช่น แบบแผนการดำเนินชีวิต ความรู้และทัศนคติต่อกิจกรรมนั้น ๆ การมีโอกาสนและการได้รับการสนับสนุนจากภายนอก นโยบายการพัฒนารัฐ บทบาทของทางราชการต่อการพัฒนา โครงสร้างทางการเมืองและสังคม เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

ความหมายของการพัฒนาชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน (2548, หน้า 10 อ้างถึงใน ปรีดา เจษฎาวรรณกุล, 2550, หน้า 19) ได้สรุปความหมาย การพัฒนาชุมชน หมายถึง การพัฒนาความคิด ความสามารถของประชาชนให้เกิดความเชื่อมั่น ช่วยเหลือตนเอง เพื่อนบ้านและชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยความร่วมมือของราษฎรและภาครัฐ

ความหมายของการพัฒนาชุมชน Dunham (ดันแฮม, 1985 อ้างถึงใน ศรัญญา บรมัตถ์, 2545, หน้า 7) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน คือ การร่วมกำลังดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่นและดำเนินงานไปในแนวทางที่ตนต้องการ การทำงาน

พัฒนาชุมชนในขั้นแรกจะต้องอาศัยความร่วมมือกำลังของราษฎรในชุมชนนั้นในการช่วยตนเองและร่วมมือกันดำเนินงาน แต่มักจะได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการจากหน่วยราชการ หรือ องค์การอาสาสมัครอื่น ๆ

องค์การบริหารวิเทศกิจ (ICA) ของสหรัฐอเมริกาหรือ AID ในปัจจุบันได้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้ (ธิตี กิตติวิฑิตคุณ, 2540, หน้า 28) “การพัฒนาชุมชน” เป็นกรรมวิธี (Process) แห่งการกระทำของสังคม ซึ่งราษฎรในชุมชนนั้น ๆ ร่วมกันจัดวางแผนและลงมือปฏิบัติตามแผนเอง แผนดังกล่าวจะกำหนดว่ากลุ่มของตนเองและแต่ละบุคคลมีความต้องการอะไร และมีปัญหาร่วมกันอะไรบ้าง แล้วจัดทำแผนการของกลุ่มและของแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ได้มาเพื่อสิ่งที่ต้องการและสามารถแก้ปัญหาเหล่านั้น โดยพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้นให้ได้มากที่สุด และถ้าจำเป็นอาจจะขอความช่วยเหลือทั้งด้านบริการและวัสดุจากองค์การรัฐบาล และที่มิใช่ของรัฐบาลได้”

ที่ประชุมผู้เชี่ยวชาญ ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ เมื่อ พ.ศ. 2491 ได้ให้ความหมายของ “การพัฒนาชุมชน” ไว้ว่า (ธิตี กิตติวิฑิตคุณ, 2540, หน้า 28) “การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการ (Movement) ที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชนและควรจะเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนเองด้วยกัน แต่ถ้าประชาชนไม่รู้จักริเริ่มก็ให้ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้นทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการนี้ได้รับการตอบสนองจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างจริงจัง”

ส่วนคำนิยาม “การพัฒนาชุมชน” ซึ่งองค์การสหประชาชาติยึดถือเป็นมาตรฐานอยู่ มีดังนี้ “การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการซึ่งดำเนินไปด้วยความร่วมมือกำลังของราษฎรเองกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมชุมชนนั้น ๆ ให้เจริญยิ่งขึ้นและผสมผสานชุมชนเหล่านั้นเข้าเป็นชีวิติงชาติและเพื่อให้ราษฎรสามารถอุทิศตนเอง เพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติอย่างเต็มที่”

จิรวัดน์ นิจนตร (2528, หน้า 22) ให้ความหมายสรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การปรับปรุงสภาพต่าง ๆ ของชุมชน รวมทั้งมาตรฐานความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น เพื่อนำมาซึ่งความเจริญด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง ตามแนวทางที่ชุมชนต้องการโดยความคิดริเริ่มการพึ่งพาตนเองและความร่วมมือกันของชุมชน และระหว่างรัฐกับราษฎร ถ้าจำเป็นก็อาจขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน

รุจิกร ชาวนา (2543, หน้า 10 อ้างถึงใน ปรีดา เจษฎาวรางกุล, 2550, หน้า 21) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมตลอดถึงการยกระดับคุณภาพชีวิตของ

ประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น และประชาชนเป็นผู้กระทำการโดยมีรัฐบาลและภาคเอกชนสนับสนุน
 ปรีชา พรหมจันทร์ (2542, หน้า 15 อ้างถึงใน ปรีดา เจษฎาวรางกุล, 2550, หน้า 21)
 ได้สรุปความหมายไว้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การสร้างความเจริญให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนใน
 ทุกด้าน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง โดยมุ่งพัฒนา
 กระบวนการเรียนรู้ของประชาชนให้ดำเนินการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างยั่งยืนโดย
 ใช้ทรัพยากรในชุมชนที่มีอยู่ให้มากที่สุด

จิตจำนงค์ กิตติกริต และชัยวัฒน์ สิทธิภราดร (2532, หน้า 5) ได้ศึกษาสภาพ
 การเปลี่ยนแปลงของชุมชน และให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลง
 ส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นอยู่ไปสู่สภาพที่พึงปรารถนา ด้วยการจงใจก่อให้เกิด
 การเปลี่ยนแปลงขึ้นเพื่อเปลี่ยนสภาพของส่วนประกอบของชุมชนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ชุมชน
 ตั้งไว้

วิทยากร เชียงกุล (2527, หน้า 17 - 18) กล่าวว่า การพัฒนาที่แท้จริงควรหมายถึงการทำ
 ให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทาง
 ศิลปวัฒนธรรมและจิตใจและความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อ
 สนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษาสังแวดล้อมที่ดี
 การพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่าง ๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมด
 นี้บางครั้งเราเรียกว่าเป็นการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่ม
 ปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชน
 มากกว่า

แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชน

จิรพรรณ กาญจนจิตรา (2528, หน้า 5 - 6) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนมีแนวความคิดมูล
 ฐานอยู่ 3 ประการ คือ

1. การช่วยเหลือตนเองและการช่วยเหลือเพื่อให้สามารถช่วยตนเองได้ (Self - Help and Self - Help) ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องช่วยตัวเองในรูปของแรงงาน วัสดุ และทรัพย์สินเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตน หากเกินความสามารถรัฐบาลจึงจะให้การสนับสนุนตามสมควร

การช่วยเหลือตนเอง หมายถึง ราษฎรสามารถเข้าร่วมปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อ
 ชุมชน สามารถแก้ไขข้อขัดข้องส่วนรวมของชุมชน ฉะนั้นจึงเป็นการระดมสรรพกำลังทั้งปวงของ
 ชุมชนไม่ว่าจะเป็นกำลังคนหรือทรัพยากรธรรมชาติเข้าสู่การปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม สรรพกำลัง
 ดังกล่าวนี้อาจมีข้อจำกัดอยู่บางประการด้านคุณวุฒิ ประสบการณ์ ความสามารถ และกำลัง
 งบประมาณ เป็นต้น ความช่วยเหลือจากภายนอกจึงเป็นที่พึ่งเข้ามาแก้ไขสถานการณ์ในระยะนี้โดย

มีวัตถุประสงค์ว่าจะช่วยเหลือให้ราษฎรสามารถช่วยตัวเองไปตลอดรอดฝั่ง

2. การพัฒนาชุมชน เป็นการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ (Wholistic Program) มีความหมายว่า ปัญหาชุมชนหรือของประเทศไม่อาจแก้ไขได้โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือโดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งโดยเฉพาะเท่านั้น แต่จะต้องเป็นการประสานปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเป็นการประสานงานของวิธีการหลายวิธีการและหลายด้าน หากเราศึกษาปัญหาของชุมชนอย่างละเอียด จะพบว่าปัญหาของชุมชนนั้นมีต้นตอเกิดจากแหล่งต่าง ๆ หรือมีสาเหตุหลายประการ ฉะนั้นจึงต้องดำเนินการด้วยวิธีต่าง ๆ ด้านต่าง ๆ พร้อมกันไป เช่น การยกระดับการครองชีพของชาวบ้านจะต้องมีการพัฒนาทางด้านทักษะ การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อย การวางแผนครอบครัวและอื่น ๆ เป็นต้น การกำหนดวิธีการแก้ปัญหของชุมชนจึงต้องหยิบยกปัญหาของชุมชนนั้นมาพิจารณาอย่างละเอียด และต้องระลึกว่าปัญหาหนึ่งจะเกี่ยวพันหรือกระทบกระเทือนไปอีกปัจจัยหนึ่งหรือหลายปัจจัยอยู่เสมอ ฉะนั้น โครงการที่จะต่อสู้กับปัญหาจึงถูกกำหนดให้สามารถเผชิญหน้ากับปัญหาต่าง ๆ ได้หลายปัญหาหรือปัญหาหนึ่ง อาจจะต้องมีโครงการเข้าต่อสู้หลายโครงการ

3. การพัฒนาชุมชนเป็นการดำเนินงานที่เริ่มจากท้องถิ่นชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบายพัฒนาประเทศ (The Mainstream of National Development) วัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบายพัฒนาประเทศมิได้หมายความว่า นโยบายชาติเป็นผู้กำหนดนโยบายท้องถิ่น แต่มีความหมายว่ากิจกรรมในท้องถิ่นจะได้รับการสนับสนุนให้เป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนคำจูนนโยบายชาติ การสนับสนุนที่ได้รับนี้คือการสนับสนุนจากรัฐบาลในด้านวัสดุ กำลังคน ฉะนั้น การดำเนินงานของท้องถิ่นใดเป็นไปโดยเอกเทศ ปราศจากเป้าหมายที่สอดคล้องกับนโยบายชาติ ย่อมจะไม่ได้การสนับสนุนจากรัฐเท่าที่ควร

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนของ สนธยา พลศรี (2545, หน้า 44) การพัฒนาชุมชนมีแนวคิดที่สำคัญ คือ

1. คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดของชุมชน
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการเปิดโอกาสในการได้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบของชุมชน
3. การช่วยเหลือตัวเอง ของชุมชนเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชนและชุมชน
4. การใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นการรักษาประโยชน์ของทรัพยากรภายในชุมชน
5. การริเริ่ม ของประชาชนในชุมชนเป็นการพัฒนาชุมชนที่เกิดจากความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

6. วัดความสามารถของชุมชน และรัฐต้องมีการสนับสนุนซึ่งกันในส่วนที่สอดคล้อง
การพัฒนา จึงจะประสบความสำเร็จ

7. การร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนจะทำให้ชุมชนดำเนินการไปได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ

8. การพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ คือ การพัฒนาจะต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กันหลาย ๆ ด้าน
มุ่งไปด้านใดหนึ่งไม่ได้เพื่อความสมดุลในการพัฒนา

9. การพัฒนา คือ การศึกษาภาคชีวิตต้องมีการศึกษาและให้ความรู้แก่ประชาชนอย่าง
ต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต คือ การให้ความรู้แก่ประชาชนในทุกเพศ ทุกวัย อย่างเหมาะสม
การพัฒนาจึงจะประสบความสำเร็จ

สุธี ศรสวรรค์ (2538, หน้า 16 - 17 อ้างถึงใน ณรงค์ วาไรชล, 2550, หน้า 10 - 13) สรุป
การพัฒนาชุมชน ไว้ดังนี้

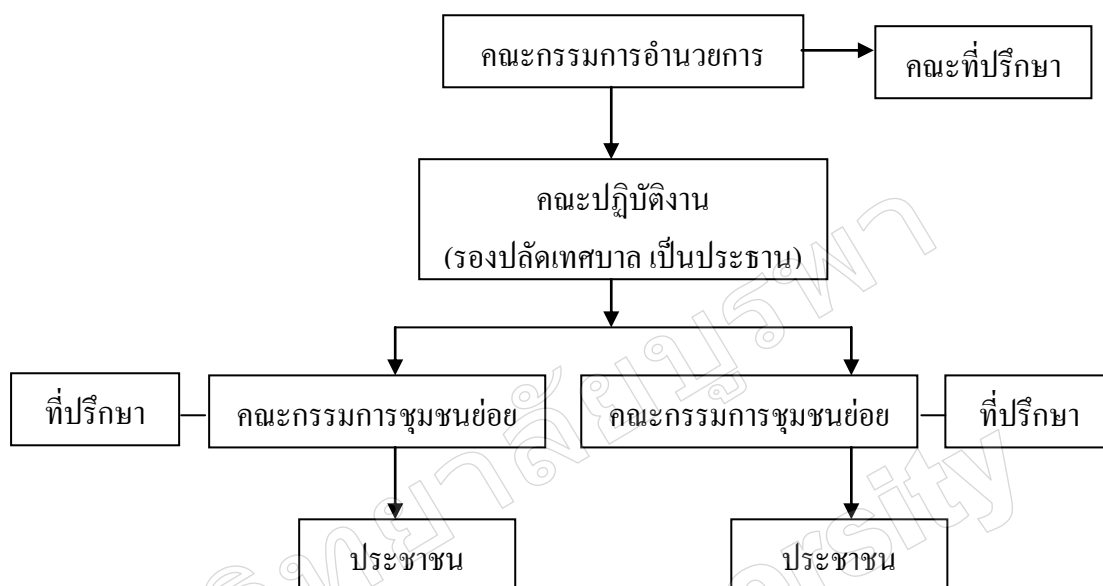
1. การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการที่จะต้องทำกันอย่างต่อเนื่องอย่างมีระบบ เพื่อ
ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้จำเป็นต้องใช้เวลา
และต้องอาศัยกรรมวิธีการเปลี่ยนแปลงที่ถูกต้องวิธี
2. การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการที่ใช้ความสามารถของประชาชน และความร่วมมือ
ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล ในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น วิธีการนี้ต้องเป็นที่
ยอมรับและสามารถนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่ชุมชนอย่างถาวร และประโยชน์ต่อชุมชน
3. การพัฒนาชุมชนเป็นกรรมวิธีการเปลี่ยนแปลง จากลักษณะหนึ่งไปสู่อีกลักษณะหนึ่ง
โดยเฉพาะการเน้นการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติของคนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ
4. การพัฒนาชุมชนเป็นแผนงานหรือโครงการที่ได้จัดทำขึ้น ตามหลักของการพัฒนา
ชุมชนเพื่อนำแผนงานหรือโครงการปฏิบัติให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยคนในชุมชน

คณะกรรมการชุมชน

โครงสร้างองค์กรและบทบาทคณะกรรมการชุมชน

ในการจัดกลไกการพัฒนาชุมชนย่อยให้เป็นรูปธรรมและสามารถปฏิบัติตามนโยบายของ
รัฐบาลให้บรรลุผล กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย จึงกำหนดแนวทางปฏิบัติในการจัดตั้ง
ชุมชนย่อยเทศบาลและสุขาภิบาล ดังนี้ หนังสือที่ (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2530)
และหนังสือที่ (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2530 ก) เรื่อง การจัดตั้งชุมชนย่อยเพื่อพัฒนา
เทศบาลและสุขาภิบาล และหนังสือที่ (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2530 ข) เรื่อง
การดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนย่อย โดยให้เทศบาลดำเนินการจัดตั้งชุมชนย่อยให้เต็มเขต

เทศบาล ให้ชุมชนย่อยแต่ละชุมชนตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เพื่อรับผิดชอบการดำเนินงานของชุมชนย่อยแต่ละด้าน เช่น ฝ่ายสาธารณสุข ฝ่ายพัฒนา ฝ่ายป้องกัน เป็นต้น และแต่งตั้งให้พนักงานเทศบาลเป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการแต่ละชุมชน โดยมีโครงสร้างและรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 2 องค์การในการพัฒนาชุมชนย่อย (กระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง, 2531, หน้า 4)

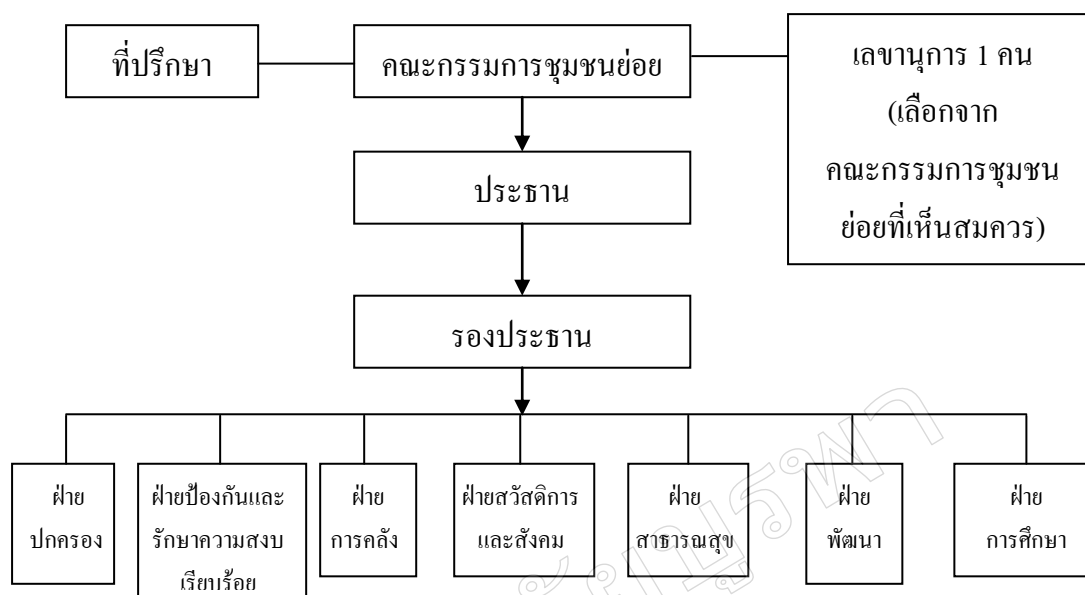
คณะกรรมการอำนวยการ แต่งตั้งโดยนายกเทศมนตรี ประกอบด้วย

1. นายกเทศมนตรี	ประธาน
2. เทศมนตรี	รองประธาน
3. ผอ. กอง หรือ หน. ฝ่าย	กรรมการ
4. ผู้แทนภาคเอกชนหรือผู้ทรงคุณวุฒิตามที่เห็นสมควร	กรรมการ
5. ปลัดเทศบาล	กรรมการ/ เลขานุการ
6. รองปลัดเทศบาล	กรรมการ/ ผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการอำนวยการ มีหน้าที่

1. กำหนดนโยบายและแผนดำเนินงาน
2. ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน
3. ประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง
4. แก้ไขปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน
5. แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อเชื่อมการปฏิบัติงานของคณะกรรมการชุมชน และเทศบาลที่

เห็นสมควรเป็นครั้งคราว

ภาพที่ 3 รูปแบบคณะกรรมการชุมชนย่อย (กระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง, 2531 ข, หน้า 7)

คณะกรรมการชุมชนย่อย ประชาชนเป็นผู้ออกเสียงเลือกตั้ง จำนวน 5 - 9 คน และคณะกรรมการชุมชนย่อยที่ได้รับการเลือกตั้งจะออกเสียงลงคะแนนเลือกประธานกรรมการและรองประธานกรรมการ ส่วนที่เหลือก็จะรับผิดชอบเป็นประธานฝ่ายต่าง ๆ ทั้ง 7 ฝ่าย และกรรมการคนหนึ่งอาจทำหน้าที่หลายฝ่ายได้

คณะกรรมการชุมชนย่อย มีหน้าที่

1. เป็นผู้นำและแกนกลางในการพัฒนาชุมชน
2. แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน
3. เสนอแผนงานโครงการเพื่อขอความช่วยเหลือจากเทศบาล
4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีความสำนึก และร่วมใจพัฒนา
5. ส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามและสร้างความสามัคคีในชุมชน
6. ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร

ทั้งนี้สามารถแยกเป็นหน้าที่ในการดำเนินงานของฝ่ายต่าง ๆ ของคณะกรรมการชุมชนย่อย ได้ดังนี้

1. ฝ่ายปกครอง มีหน้าที่

- 1.1 บำบัดทุกข์บำรุงสุข

- 1.2 การดูแลชุมชนให้เป็นไปด้วยกฎหมายขนบธรรมเนียมประเพณีและนโยบาย

ส่วนร่วมของชาติ

1.3 การส่งเสริมให้ราษฎรเอาใจใส่ในการการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

1.4 การส่งเสริมให้ราษฎรสนใจในการปกครองท้องถิ่น

1.5 การส่งเสริมสามัคคีของส่วนรวม

1.6 การดูแลรักษาสาธารณะสมบัติของแผ่นดินที่ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันในชุมชน เช่น ไฟฟ้าสาธารณะ ถนน

1.7 เรื่องอื่น ๆ ที่กรรมการชุมชนมอบหมาย

2. ฝ่ายป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย มีหน้าที่

2.1 ดูแลความสงบเรียบร้อยในชุมชน

2.2 ช่วยดูแลและระมัดระวังในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยภายในชุมชน

2.3 เรื่องอื่น ๆ ที่กรรมการชุมชนมอบหมาย

3. ฝ่ายการคลัง มีหน้าที่

3.1 เกี่ยวกับการคลังและทรัพย์สินของชุมชน

3.2 เรื่องอื่น ๆ ที่กรรมการชุมชนมอบหมาย

4. ฝ่ายสวัสดิการและสังคม มีหน้าที่

4.1 เกี่ยวกับสวัสดิการของราษฎร

4.2 การสงเคราะห์ผู้ยากจนที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้

4.3 การสงเคราะห์ผู้ประสบภัยธรรมชาติตามความจำเป็น

4.4 เรื่องอื่น ๆ ที่กรรมการชุมชนมอบหมาย

5. ฝ่ายสาธารณสุข มีหน้าที่

5.1 รักษาพยาบาล

5.2 การส่งเสริมสุขภาพอนามัย

5.3 การป้องกันโรค

5.4 การวางแผนครอบครัว

5.5 การสุขาภิบาล

5.6 การรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนและการป้องกันอันตรายอันเกิดจากสภาพแวดล้อมในชุมชน

5.7 เรื่องอื่น ๆ ที่กรรมการชุมชนมอบหมาย

6. ฝ่ายพัฒนา มีหน้าที่

6.1 การวางแผนโครงการและแผนดำเนินงานพัฒนาและส่งเสริมอาชีพของราษฎรในชุมชน

6.2 การขอความช่วยเหลือจากหน่วยราชการ องค์กรหรือเอกชน ตามที่เห็นสมควร เพื่อปฏิบัติงานตามโครงการ

6.3 การแก้ไขปัญหาอุปสรรค ข้อขัดข้องที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

6.4 เรื่องอื่น ๆ ที่กรรมการชุมชนมอบหมาย

7. ฝ่ายการศึกษา มีหน้าที่

7.1 การศึกษา

7.2 ลูกเสือ

7.3 กิจกรรมเยาวชน

7.4 กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม

7.5 การกีฬา

7.6 การพักผ่อนหย่อนใจ

7.7 เรื่องอื่น ๆ ที่กรรมการชุมชนมอบหมาย

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลบางพระ

สภาพทั่วไป

เทศบาลตำบลบางพระ แต่เดิมเป็นสุขาภิบาลบางพระและได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลบางพระเป็นเทศบาลตำบลบางพระ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 มีพื้นที่เป็นราบลุ่มริมทะเล ติดกับชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกของประเทศ ติดกับอ่าวไทย ห่างจากกรุงเทพมหานครเป็นระยะทางประมาณ 97 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดชลบุรีเป็นระยะทางประมาณ 17 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 7.5 ตารางกิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดต่อกับหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 10 องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ

ทิศใต้ ติดต่อกับหมู่ที่ 9 และหมู่ที่ 4 องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอ่างเก็บน้ำบางพระ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอ่าวไทย

คำขวัญประจำเทศบาลตำบลบางพระ

“อาหารทะเลรสล้ำ แหล่งธรรมชาติเลื่อง เมืองสามพระดี ประเพณีแห่พญายม

ชมพระพุทธรูปร้อยปี”

ตราสัญลักษณ์

ภาพที่ 4 ดวงตราสัญลักษณ์ประจำเทศบาลตำบลบางพระ

เป็นภาพของกระโจมไฟตั้งอยู่กลางน้ำ อันมีความหมายถึง เป็นที่ตั้งของบ่อน้ำร้อนเก่า ซึ่งถือกันว่าบ่อน้ำร้อนแห่งนี้เป็นสถานที่เก่าแก่ ซึ่งชาวบางพระได้เรียกกันมาจนชินว่า “บ่อน้ำร้อนบางพระ” ดวงตรานี้ได้ใช้เป็นครั้งแรกเพื่อปีพุทธศักราช 2506 ซึ่งถือเป็นการเริ่มต้นของดวงตราสัญลักษณ์ของเทศบาลตำบลบางพระ

อาณาเขต/ การปกครอง

เทศบาลตำบลบางพระ มีจำนวน 10 ชุมชน ในเขตรับผิดชอบ ประกอบด้วย

1. ชุมชนท้ายบ้าน
2. ชุมชนพร้อมใจ
3. ชุมชนบางพระน้ำอยู่
4. ชุมชนวัดหลวงบางพระ
5. ชุมชนท่าตาลักษ์
6. ชุมชนคอเขาพัฒนา
7. ชุมชนบ้านนาพุ
8. ชุมชนชาวเขื่อนพัฒนา
9. ชุมชนทิวสนพัฒนา
10. ชุมชนตลาดบน

สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของเทศบาลตำบลบางพระ เป็นที่ราบลุ่มติดชายฝั่งทะเล ด้านตะวันออกของประเทศ มีพื้นที่ 7.5 ตารางกิโลเมตร

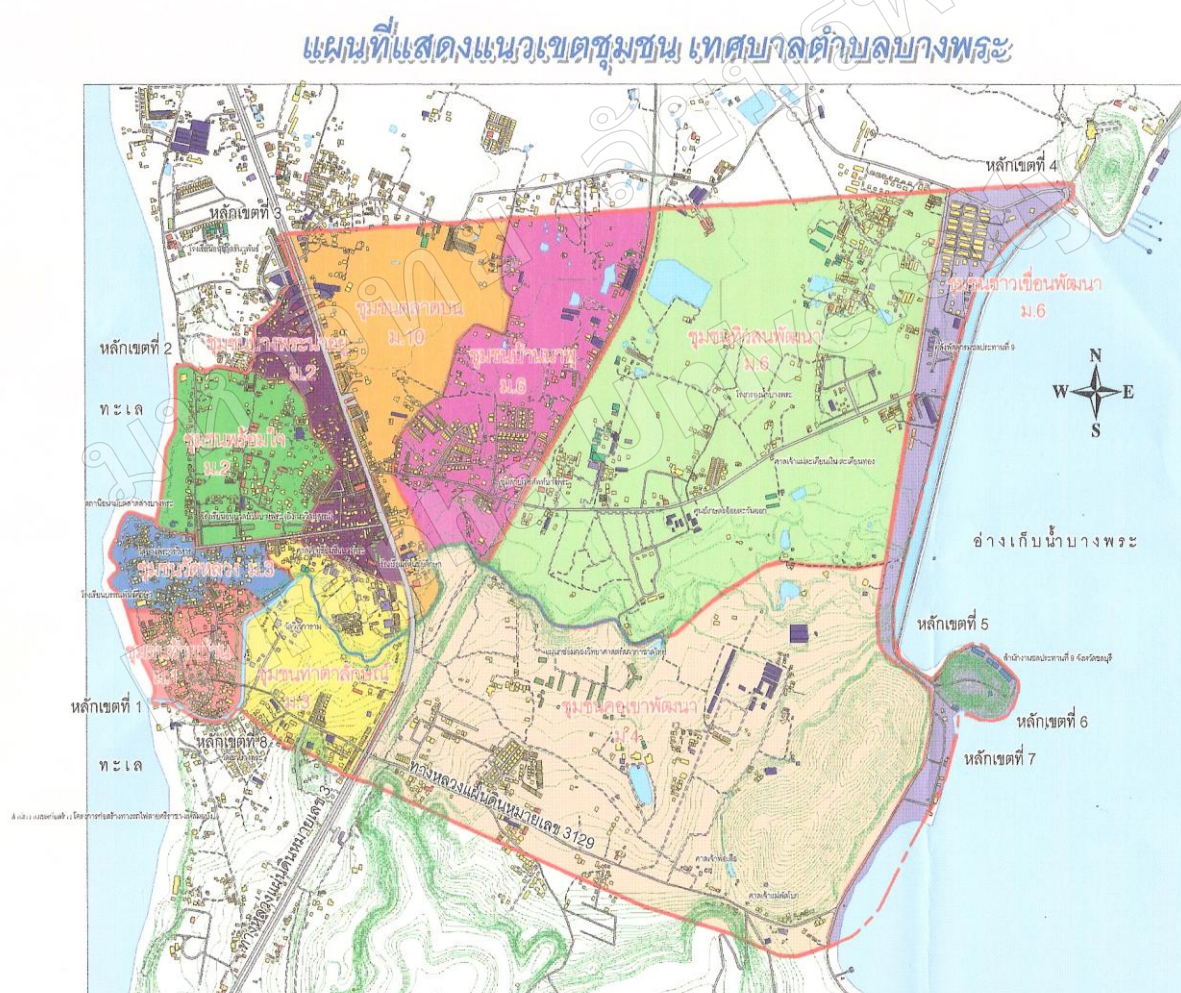
ลักษณะภูมิอากาศ

ในเขตเทศบาลตำบลบางพระ มี 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม - พฤษภาคม โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้

ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน - ตุลาคม โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้

ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน - กุมภาพันธ์ โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือฤดู

ภาพที่ 5 แผนที่แสดงแนวเขตชุมชน เทศบาลตำบลบางพระ

สภาพเศรษฐกิจและสังคม

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพาณิชย์กรรม อาชีพประมง ธุรกิจส่วนตัว รับจ้างและ

เกษตรกรรม สภาพเศรษฐกิจของชุมชนอยู่ในฐานะปานกลาง เมื่อพิจารณาสภาพของชุมชน โดยทั่วไปพบว่าเทศบาลตำบลบางพระเป็นชุมชนที่มีความเจริญมาช้านาน ชุมชนดั้งเดิมมีความ เป็นอยู่แออัดเกาะตัวกันอยู่บริเวณริมฝั่งทะเล การขยายตัวของชุมชนจะขยายตัวไปตามแนวถนน สุขุมวิททั้งสองฝั่งถนน และเดิมตำบลบางพระเคยเป็นอำเภอ ก่อนจะย้ายอำเภอไปตั้งที่ศรีราชา

ลักษณะทางสังคม

ประชากร

เทศบาลตำบลบางพระ มีประชากรทั้งสิ้น 13,483 คน เป็นชาย 6,499 คน เป็นหญิง 7,044 คน มีจำนวนครัวเรือน 6,553 ครัวเรือน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2554)

ศาสนาและวัฒนธรรม

ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางพระ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งมีวัดที่สำคัญ 3 แห่ง คือ 1. วัดบางพระวรวิหาร 2. วัดเขาบางพระ 3. วัดวิเวการาม และเทศบาลตำบลบางพระมี ประเพณีที่สำคัญของชาวบางพระ คือ ประเพณีแห่พญายม สงกรานต์บางพระ

ด้านการเมือง การบริหาร

การบริหารของเทศบาลตำบลบางพระ แบ่งโครงสร้างออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. สภาเทศบาล ประกอบด้วย สมาชิกสภาเทศบาล จำนวน 12 คน ซึ่งได้รับเลือกตั้งจาก ประชาชน อยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี มีหน้าที่ออกเทศบัญญัติและควบคุมดูแลการบริหารงานของ เทศบาลตำบลบางพระ
2. คณะผู้บริหาร ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีคนหนึ่งและรองนายกไม่เกิน 2 คน (กรณีเป็นเทศบาลตำบล) มีหน้าที่ควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารกิจการของเทศบาลตาม กฎหมายโดยมีนายกเทศมนตรีเป็นผู้บริหารสูงสุด นอกจากนี้กฎหมายกำหนดให้เทศบาลมีพนักงาน เทศบาลจัดแบ่งการบริหารออกเป็นส่วนต่าง ๆ ตามปริมาณและคุณภาพของงาน โดยมีปลัดเทศบาล เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดและรับผิดชอบงานประจำทั่วไปของเทศบาล และบังคับบัญชานักงาน เทศบาล ตลอดจนลูกจ้างของเทศบาลทั้งหมด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทานตะวัน อินทร์จันทร์ (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อยเทศบาลเมืองลำพูน 4 ลักษณะ ได้แก่ การมีส่วนร่วม ตัดสินใจ การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมประเมินผล การพัฒนาชุมชนย่อย ผลการศึกษาพบว่า คณะกรรมการชุมชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง โดยมี ส่วนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการประชุมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน การคิดหาและสร้างรูปแบบ

และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน การคิดค้นวิธีการแก้ปัญหาของชุมชน ค้นหาความต้องการของชุมชนและเสนอต่อเทศบาล การตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนร่วม และการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้นในชุมชน การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีและสร้างความสามัคคีในชุมชน การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสนองความต้องการของชุมชน การดูแลสาธารณะสมบัติของชุมชน การบริหารกิจกรรมและประสานงานขอความร่วมมือระหว่างชุมชนกับเทศบาล การจัดหรือปรับปรุงการบริหารงานพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การวางแผนงาน หรือโครงการต่าง ๆ ของชุมชน การกำหนดกฎระเบียบต่าง ๆ ของชุมชน และการใช้แรงงานหรือบริจาคทรัพย์เพื่อนำไปพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการช่วยเหลือจากส่วนกลาง เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้าน การฝึกอบรม ทักษะศึกษา การพัฒนางานด้านสาธารณสุข โภชนาการ การส่งเสริมอาชีพ และการศึกษาให้กับชุมชน กิจกรรมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน เช่น การทำอาหาร การผลิตสินค้าของชุมชน การร่วมรับแจกวัสดุสิ่งของ เช่น เครื่องอุปโภคบริโภค และการรับค่าตอบแทนหรือของรางวัล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลเป็นลักษณะการแสดงความคิดเห็นหรือร้องทุกข์เกี่ยวกับปัญหาที่ประสบได้โดยตรง การจัดทำประชาพิจารณ์หรือจัดประชุม เพื่อรับฟังความคิดเห็นโครงการพัฒนาเทศบาลที่สำคัญ การประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของชุมชน การแต่งตั้งตัวแทนของชุมชนให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้าง โครงการพัฒนาเทศบาล การควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของเทศบาลแต่ละคณะกรรมการชุมชนมีส่วนร่วมในระดับน้อยในการร่วมเป็นคณะกรรมการประเมินผลแผนงานหรือโครงการพัฒนาชุมชนของเทศบาล ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ และปัจจัยด้านการได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนน้อย มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนน้อย ในเขตเทศบาลเมืองลำพูนที่แตกต่างกัน คือ คณะกรรมการที่มีอายุน้อย และคณะกรรมการที่ได้รับการฝึกอบรม มีแนวโน้มของการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผลในการพัฒนาชุมชนน้อยกว่าคณะกรรมการที่มีอายุมาก และคณะกรรมการชุมชน สำหรับปัจจัยด้านรายได้นั้นมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนาชุมชน คือ คณะกรรมการที่มีรายได้มีน้อยมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์มากกว่า ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน คือ การศึกษา

ปริดา เจษฎารางกูล (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองคูคต

ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชน จำนวน 27 ชุมชน จำนวน 143 คน โดยใช้วิธีใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงพรรณนา โดยนำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติอ้างอิง คือ Chi - Square เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชน ในการดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับสูง โดยกรรมการชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนระดับสูงสุด ในด้านการร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน และด้านการมีส่วนร่วมค้นปัญหาและสาเหตุของการพัฒนาชุมชน รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและการประเมินผลและด้านการร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรมตามลำดับ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองคูคต ได้แก่ ระดับการศึกษา ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน สำหรับปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์ ได้แก่ เพศ อายุ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนา และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของกรรมการชุมชน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

จิตา จิตรตั้งตรง (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549 - 2551) เทศบาลเมืองจันทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549 - 2551) เทศบาลเมืองจันทบุรี และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549 - 2551) เทศบาลเมืองจันทบุรี จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพและตำแหน่ง/ บทบาทผู้นำในชุมชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา เป็นกรรมการชุมชน จำนวน 165 คน จากกรรมการชุมชนทั้งหมด 174 คน ซึ่งผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลและสอบถามจากคณะกรรมการชุมชนทั้งหมด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่าวัดระดับความคิดเห็นในการมีส่วนร่วม 5 ระดับ มีทั้งหมด 2 ตอน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าทดสอบ t - test และ F - test ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549 - 2551) เทศบาลเมืองจันทบุรี โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบความคิดเห็นการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549 - 2551) เทศบาลเมืองจันทบุรี โดยภาพรวมและรายด้าน จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส และอาชีพ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ระดับการศึกษา เมื่อพิจารณา รายด้านพบว่า ด้านการติดตามและประเมินผล

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และตำแหน่ง/ บทบาทผู้นำในชุมชน จากผลการศึกษาพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ธนวัฒน์ คำภีลานนท์ (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี ใน 4 ด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการรับผลประโยชน์ ด้านการประเมินผล และเพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ตำแหน่ง รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน) และความรู้ในด้านการพัฒนาท้องถิ่น ประชากรที่ใช้ ได้แก่ กรรมการชุมชนที่สังกัดอยู่ในเขตเทศบาลเมืองคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ที่ส่งแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์กลับคืนให้ผู้วิจัยจำนวน 242 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t - test การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ค่า One - way ANOVA จากผลการศึกษาพบว่า การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง รายด้านอยู่ในระดับมากหนึ่ง ด้าน คือ ด้านการรับผลประโยชน์ และอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน เรียงลำดับ ดังนี้ ด้านการตัดสินใจ ด้านการประเมินผล และด้านการปฏิบัติการ ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี พบว่า กรรมการชุมชนที่มี เพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่ง รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และความรู้ในด้านการพัฒนาท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน ยกเว้น กรรมการชุมชนที่มีอาชีพต่างกัน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ณรงค์ วาริชล (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลคู่ “เมืองน่าอยู่” กรณีศึกษา: เทศบาลตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนเทศบาลตำบลบางพระในการพัฒนาเทศบาลคู่เมืองน่าอยู่ ประชากร คือ กรรมการชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ จำนวน 90 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า กรรมการชุมชนส่วนมากเป็นเพศชาย มีอายุ 41 ปีขึ้นไปมีสถานภาพสมรส จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีอาชีพลูกจ้าง/ รับจ้าง มีรายได้ 10,001 - 15,000 บาทต่อเดือน และได้รับการฝึกอบรมความรู้ 5 ครั้งขึ้นไป การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลคู่เมืองน่าอยู่ ในภาพรวมมีส่วนร่วม

อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยคณะกรรมการมีส่วนร่วมด้านคิดค้นปัญหามากที่สุดเป็นอันดับแรกรองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมวางแผนดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติและด้านการมีส่วนร่วมประเมินผล ตามลำดับ

ณัฐภาส การรินทร์ (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการชุมชน จำนวน 380 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา พบว่า

1. ระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าต่ำสุด ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2. สำหรับข้อเสนอแนะ คณะกรรมการชุมชนได้ให้ข้อเสนอแนะ โดยเรียงลำดับความถี่จากมากไปหาน้อยสามอันดับแรก ได้แก่ เทศบาลควรมีการประชาสัมพันธ์ในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล โดยการประกาศเสียงตามสาย เพื่อเชิญชวนให้ประชาชนเข้าร่วมจัดทำแผน ควรมีการรับฟังความคิดเห็นจากชุมชนก่อนลงมติ และควรเปิดกว้างให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดจ้าง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรตามในกรอบแนวคิดโดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ (Cohen & Uphoff อ้างถึงใน ธนวัฒน์ คำภีลานนท์, 2550,

หน้า 21- 22) ประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ

2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติ
3. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมประเมินผล

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University